

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת שמות תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון א'ד

נולדים אינן באין לעולם הבא]. פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת, אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר (איוב כב-כח) ותגזר אומר ויקם לך. עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולן והחזירו את נשותיהן ע"כ.

הנה מתחלה אמרה מרים לעמרם, פרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת גם על הנקבות. והכוונה, נניח שאי אפשר לנו לקיים מצות ה' בשלימותו, כי הבן הילוד היאורה תשליכוהו, מכל מקום וכי זוטר הוא לנו לקיים מצות ה' בחמשים אחוזים, שאתה גוזר גם על הנקבות.

אמנם אכתי צריך ביאור, דהלא גם בהבנות לשוא אנו עמלים, דכיון שלא יהיו בנים הרי יצטרכו לישא למצריים, ולהתגדל כמצריים, ומהו תועלת בלידת הבנות. ובעץ יוסף כתב, דגם אם היו נבעלות למצריים, היה ולדה כמותה, ואם כן לא ימחה שם ישראל ע"ש. ובאמת גם זה לא פשוט כל כך, דיש סוברים דקודם מתן תורה היה משפטו לילך אחר הזכר, ממה שאמרו (יבמות עח:): באומות הלך אחר הזכר (עיי' בזה ברמב"ן ויקרא כד-ע"ש).

ונראה דהנה אמרו חז"ל (ברכות י.) במה שנאמר (ישעיה לח-א) בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא

ואמרת אל פרעה כה אמר ה', בני בכורי ישראל, ואומר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו, הנה אנכי הורג את בנך בכורך (ד-כב). ופירש רש"י בני בכורי, לשון גדולה כמו (תהלים פט-כח) אף אני בכור אתנהו, זהו פשוטו. ומדרשו כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו (שמו"ר ה-ז) ע"כ. והכוונה היא דלכאורה איך שייך שם בכורה על עם ישראל, הלא יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (דברים לב-ח), שהציב בדור הפלגה שבעים אומות, ואחר כך נברא אברהם ובניו, אם כן ישראל אינם בני בכורי כמובן הפשוט. ולכן פירש רש"י דהוא לשון גדולה וחשיבות, או הכוונה שיעקב הוא בכורו של יצחק.

ונראה עוד, ובהקדם לבאר בתחלת הפרשה, וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (ב-א). ואיתא בגמרא (סוטה יב.) להיכן הלך, אמר רב יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו. תנא עמרם גדול הדור היה [והיו הכל נשמעין לדבריו], כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אמר לשוא אנו עמלין, עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו, אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות [שלא יולידו לא זכר ולא נקבה]. פרעה לא גזר אלא בעולם הזה [שנולדים ומתים וחוזרים וחיים הן לעולם הבא], ואתה בעולם הזה ולעולם הבא [שכיון שאינם

בעולם הזה ולעולם הבא. והיינו כי לידת הבנים אינם רק לחיי עולם הזה, אשר ימינו כצל עובר, וימי שנותינו בהם שבעים ושמונים שנה. אלא זהו רק הפרוזדור, והעיקר הוא החיים המתחילים אחר זה, שהמה חיי נצחיים של עולם הבא. וכמו שאמרו (סנהדרין קי): קטן מאימתי בא לעולם הבא, משעה שנולד, רבינא אמר משעה שנזרע [משעה שנקלט הזרע במעי אשה, אפילו הפילה אמו ונמחה, יש לו חלק לעתיד] ע"ש. ואם כן מה איכפת לך הגזירות שיעברו עליהם בחיי עולם הזה, הא עיקר תכלית החיים הוא העולם הבא, שהיא הארץ העליונה, ולא לשוא הוא העמל.

[ועיין בגמרא (בבא בתרא ס:) מיום שפשטה מלכות הרשעה וכו', דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לישא אשה ולא להוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו ע"ש. ובמשך חכמה (פ' נח) פירש המשך הכתובים (שם ט-ו) שופך דם האדם באדם דמו ישפך וגו', ואתם פרו ורבו, שגם בשעה שיש חרב ושפיכות דמים הרבה, אין להם להביט על זה, כי אנכי אדרוש את נפש האדם, ושופך דם האדם הוא ישפך, רק אתם פרו ורבו, ולא תאמרו למה נלד לבהלה וכליון ע"ש. ועיין ברא"מ (פ' בראשית) על הפסוק ויאמר למך לנשיו וגו' (ד-ג)].

ונראה כי מאת ה' היתה זאת שעמרם יגרש את יוכבד אשתו, בטענת כי לשוא אנו עמלים, ושוב בתו יחזיר את דעתו, שלא לעשות שום חשבונות בזה, והודה לדבריה וחזר ולקחה. והוא מטעם, כי בהיות שהם היו עתידין להוליד כעת את משה רבינו, רבן ומושיען של ישראל, נותן התורה לעם ישראל. והאב זוכה לבנו ממדותיו ומעלותיו (עיין עדיות ב-ט), על כן סיבב ה' שאבותיו של משה קודם לידתו יהיו ספוגים בהשקפה זו, שאין לשנות דברי ה' משום חשבונות של עניני עולם הזה, גם כאשר לפי ראות העין יש גזירה של מיתה על הבנים, וגזירה אחרת על הבנות. ואז יוכלו להוליד בן מושיען של ישראל, שיוכל להיות רבן של ישראל להדריך על נתיבות אלו את עם ה'.

אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'. מאי כי מת אתה ולא תחיה, מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה מאי כולי האי. אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד ע"כ. ואם כן תקשה כן על עמרם שהיה גדול הדור, איך עלה על דעתו לעשות חשבונות מה יארע להם אחר לידתם, מה לך בכבשי רחמנא, מאי דמפקדת איבעי לך למיעבד.

אך הענין הוא, דבמצות פריה ורביה, כתיב (בראשית א-כח) ויאמר להם אלקים פרו ורבו ומלאו את הארץ, והיינו כי מצוה זו יש לה מטרה ליישב את העולם, וכמו שנאמר (ישעיה מח-יח) לא תוהו בראה אלא לשבת יצרה, ולכן שפיר אמר עמרם שאם יש גזירה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אז ליכא בזה ישוב העולם, ובטלה המצוה, ואין טעם לעמול לשוא. אבל בחזקתו המלך הרי בידו לקיים מה דמפקדת, פרו ורבו ומלאו את הארץ, אלא רצה להמנע בשביל בנין דלא מעלי, זהו כבר אינו עסק שלך, מה יהיו איכות הבנים, וכיון שגם בהם יש ישוב העולם, מאי דמפקדת בעי לך למיעבד.

ואם כן אתי שפיר, דמה שהבנות יתגדלו למצריים, עבור זה לא היה עמרם מונע עצמו מפריה ורביה, דזהו כבר כבשי דרחמנא, ועליו מוטל ליישב העולם בפריה ורביה, ורק על הבנים היה מצטער לעמול בשוא, שאין בזה קיום מצוה של ומלאו את הארץ, כיון שעומדים למיתה. ושפיר אמרה לו בתו שבמה שגירש את אשתו הוא גוזר גם על הנקבות, אשר לזה אין לו רשות, אפילו לפי טענתו.

וישוב אמרה לו, שגם על הבנים לא יוצדקו דבריו, כי פרעה לא גזר אלא בעולם הזה, ואתה גזרת

יציירת בראשית ונחשב כאילו נברא העולם עתה, וזהו יום הששי בה"א, שאותו יום ו' בסיון ע"כ. ואם כן ביום ששי בסיון נגמרה כח הבריאה של ששת ימי בראשית, שמוכנת היתה לחזור לתוהו ובוהו, ונתחדשה קיום העולם במה שקבלו ישראל את התורה. ואז בחר ה' בהם מכל העמים, והם בני בכורי, הבכור לכל האומות. וכיון שה' חישב להם את העתיד כאילו קיימוה, אם כן שפיר הם נקראים בני בכורי ישראל.

*

והנה בתורת משה בפרשתנו (יד.) כתב לבאר מה שישראל נקראים בני בכורי, דהא כל העולם לא נברא אלא עבור ישראל, וכמו שדרשו בראשית ברא אלקים (א-א), בשביל ישראל שנקראו ראשית שנאמר (ירמיה ב-ג) קודש ישראל לה' ראשית תבואתה (רש"י שם). ואם כן אי אזלינן בתר מחשבה שפיר ישראל קדומים לכל האומות, והם בני בכורי, דאזלינן בתר מחשבה. ולכן כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו, כי יעקב היה ראשית אונו וטיפה ראשונה של יצחק (כמבואר ברש"י על הפסוק (כה-כו) ואחרי כן יצא אחיו). וכיון שאמר הקב"ה בני בכורי ישראל, מוכח שאזלינן בתר מחשבה, אם כן גם הבכורה היא ליעקב, כי הוא הבכור במחשבה ע"ש. (וכן הוא בחתם סופר שמות קסז.).

ונראה דהא דהקדים ה' בתחלת התראתו את פרעה שישראל הם בני בכורי, דהנה כבר חקרו הקדמונים דכיון דה' גזר בברית בין הבתרים כי גר יהיה זרעך, ועבדום וענו אותם (בראשית טו-יג), מפני מה הגיע להם עונש על זה, שאמר וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי. ותירצו כי המצריים לא כוונו לקיים בזה מצות ה', רק עשו כן מחמת רשעתם (עיין תורת משה פ' וארא כח. וכן כתוב בקדושת לוי מאמר כללות הנסים סימן א'). ומבואר ברמב"ן (בראשית טו-יד) שהוסיפו עוד להרע להם הרבה יותר ממה שנגזר עליהם, שהשליכו בניהם ליאור, וימררו את חייהם וחשבו למחות את שמם ע"ש. ובוהו גילו דעת שעשו זאת רק מחמת רשעתם, ולא מחמת ציווי ה'.

ובספר משיבת נפש להרמ"ע מפאנו (אות נט) כתב בסוד הגלגול, כי חזקיהו הוא עמרם, כשגזר פרעה עמד וגירש, ובאת מרים בתו ועשתה פשרה בינו לבין המקום והחזיר גרושתו. וכן חזקיהו הבא עתה מניצוצו, חשב מחשבת בכבשי דרחמנא דחזי דנפקא מיניה בנין דלא מעלי, ובא ישעיה והראה לו בהדי כבשי דרחמנא למה לך, כי אפילו הבוגדים עתידין ליתן ריח טוב ולתקן, כמאמרם (סנהדרין לו.) וירח את ריח בגדיו (בראשית כז-כז), אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו ע"כ.]

*

והנה אמרו (שם) עוד, ויקח את בת לוי, אפשר בת מאה ושלשים שנה היתה וקרא לה בת. אמר רב יהודה שנולדו בה סימני נערות [חזרה לימי עלומיה באורח נשים ותואר פנים ונתפשטו הקמטין] ע"כ. וביערות דבש (ח"ב דרוש ט' לו' אדר) הקשה, מה צורך היה לנס זה שתחזור לנעוריה, הלא יותר נס אם תלד בזקנתה. וכתב כי הנה משה היה כליל השלימות, אך קדושת בכורה היה חסר לו, שנאמר (שמות ג-ב) קדש לי כל בכור פטר כל רחם, והרי אף בבהמה הבכור קודש לה'. על כן לבל יחסר גם קדושה זו ממשה, חזרה לנעוריה והיתה בתולה כמקודם, ונולד ממנה משה, והרי הוא פטר רחם קודש לה' עכ"ד. הרי לנו כי בשעה שנפסקה כח הלידה באשה, ושוב חוזרת כנעוריה, הרי פנים חדשות באו לכאן, והוי הבן הנולד מקודש כקדושת הבכור.

ועל דרך זה הוא גם בעם בית ישראל, הנה משה רבינו שאל את ה', מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים. והשיב לו, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (ג-ב), וברש"י שהם עתידים לקבל את התורה על ההר הזה ע"ש. והיינו שהחשיב להם ה' את העתיד, שקיבלו את התורה. ובתחלת הבריאה כתיב, ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי (בראשית א-לא), וברש"י כולם תלויים ועומדים עד יום השישי, שהוא ששי בסיון המוכן למתן תורה (שבת פח.). ובמוסגר שם, ס"א שהוא ו' בסיון שקבלו התורה נתחזקו כל

ואם כן עיקר העונש של המצריים בא עבור המחשבה, כי על המעשה של ועבדום וענו אותם היה גזירת ה', רק שהם לא עשאוהו במחשבה עבור קיום רצון ה'. ומעתה יתכן שיטעון פרעה, הלא העיקר היא המעשה ולא המחשבה, ולמה יבואו לעונש עבור המחשבה. על כן הקדים לו ה', בני בכורי ישראל, אני מחשיב את ישראל לבכורי, מפני שהם עלו במחשבה תחלה, אם כי במעשה היו אומות הרבה קודם להם, הרי דאני דן בתר המחשבה, ולכן מגיע לכם עונש על זה, שיסתיים במכת בכורות. ולכן הגוי אשר יעבודו דן 'אנכי', כי רק הקב"ה הוא היודע מחשבות, ולא נגלה זאת גם למלאכי מעלה וכידוע.

ממשיך להתבונן ולהרהר במחשבה שעלתה לפניו, ואינו עושה פעולה לדחות המחשבה ולהרהר בדברים אחרים. ועל כן דקדק הכתוב ולא תתורו 'אחרי' לבבכם 'ואחרי' עיניכם, היינו אחר שעלה במחשבה בלב, ואחר שבא לפניו ראייה, הוא ממשיך להרהר ולהתבונן, אשר על זה אינו אנוס עוד, ומוטל עליו לקדש מחשבתו לה'. [נועיין בראשית חכמה (שער הקדושה פרק ה')] מה שביאר במאמרם (קידושין מ). מחשבה שעושה פרי הקב"ה מצרפה למעשה ע"ש].

ועל דרך זה היא גם בעשיית הטוב, לא די לקיים מצות ה' רק במעשה, וכמצות אנשים מלומדה. אלא רחמנא לבא בעי, וכמו שאמר הכתוב להדיא, ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם (דברים יא-ג), כי עשיית המצות צריכה להיות בהתפעלות הלב, באהבה עזה לעשות רצון אביו שבשמים. ומצוה דלאו איהו בדחילו ורחימו לא פרחית לעילא (תיקוני זוה"ק י' כה:).

ודבר זה אנו למדים מעונש המצריים, שלמעשה עשו גם הם רצון קונם, שגור על ישראל ועבדום וענו אותם, אבל אחר כוונת הלב הן הן הדברים, וכיון שכוונתם לא היתה לשם שמים נענשו (עין הגדה חדש האיבי בפסקא פסח שהיו אבותינו אוכלים). ולכן נצטוינו בזכירת יציאת מצרים בכל יום, וכמו שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך (דברים טז-ג), שכאשר נתבונן איך נענשו אז המצריים, בשביל שלא עשאוהו עבור קיום רצון ה', הרי דלא אזלינן בתר המעשה אלא אחר המחשבה, מזה תלמדו איך יש לעבוד את ה', שרחמנא לבא בעי, ויש לעובדו בכל לבבו ונפשו.

*

וכן היא גם בעבודת ה', לא די לעבוד את ה' רק במעשה, להיות נזהר מעשיית חטא בפועל, ולקיים מצותיו ית"ש רק במעשה, אלא גם המחשבה צריכה להיות נקיה וטהורה. והכתוב מזהיר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר טו-לט), שההרהור בחטא, וראיית העינים המביאה לידי הרהור, עין רואה והלב חומד, גם כן אסרה תורה. ואמרו (יומא כט). הרהורי עבירה קשין מעבירה ע"ש. וכתב במהרש"א (שם) דאפילו הרהור בלא עבירה צריכה כפרה, כגון נתכוין להעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריכה כפרה וסליחה (קידושין פא:). וכמו שפירשו בזה, כי המחשבה אינו ברשותו של אדם, ובאים להאדם בלי שום הכנה, ועל דרך זה היא גם ראיית האדם (עין נדרים לב:), ואונס רחמנא פטריה. אך התביעה על האדם היא, כאשר

הגליון הזה נתנדב על ידי

לעילוי נשמת		
<p>מוה"ר ר' חיים יעקב גלויבער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בתו למול טוב</p>	<p> הרבנית הצדיקת מרת רבקה לאה ב"ר משה ארי" ע"ה אשת כ"ק הגה"צ רבי משה מרדכי פאללאק זצוק"ל - אב"ד וואדקערט נפטרה יום כ"ט מבת תשע"א לפ"ק תנצב"ה. </p>	<p>מוה"ר ר' חיים ברוך בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו החתן משה מאיר נ"ו למז"ט</p>
<p>מוה"ר ר' יונתן שמעון פרענקל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>מוה"ר ר' נפתלי ווייל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>מוה"ר ר' דוד ברוין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>

